

Іванов П. Оркестр українських народних інструментів. – К., 1981. – 110 с.; 15. Ільченко О. Художні основи аматорського народно-оркестрового виконавства: Автореф. дис. ... д-ра мистецтвознавства: 17.00.03 / НМАУ ім. П.І.Чайковського. – К., 1996. – 60 с.; 16. Квитка К. К изучению украинской народноинструментальной музыки // Избранные труды: В 2 т. / Сост. и коммент. В.Гошовского. – М., 1973. – Т.2. – С. 251-273; 17. Колеса Ф. Мелодії українських народних дум. – К., 1978. – 95 с.; 18. Колеса Ф. Музикознавчі праці / Підгот. до друку, вступ. стаття і прим. С.Грици. – К., 1970. – 592 с.; 19. Комаренко В. Український оркестр народних інструментів. – К., 1960. – 82 с.; 20. Лисенко М. Характеристика музичних особливостей українських дум і пісень, виконуваних кобзарем Вересаєм. – 2-е вид. – К., 1978. – 95 с.; 21. Лисенко М. Народні музичні інструменти на Україні / Передмова М.Щоголя. – К., 1955. – 62 с.; 22. Лисенко М. Важливе питання // Мистецтво. – 1965. – № 5. – С. 34-35; 23. Лисенко М. Назріла справа // Радянське мистецтво. – 1952. – 21 травня; 24. Лисенко М. Оригінальний музичний інструмент // Народна творчість та етнографія. – 1965. – № 3. – С. 110; 25. Лисенко М. Цимбали // Народна творчість та етнографія. – 1968. – № 5. – С. 54-55; 26. Лисенко М. Народному оркестру – сучасний склад // Советская музыка. – 1968. – № 4. – С. 70-72; 27. Лисенко М. Успех в поиске // Советская музыка. – 1970. – № 7. – С. 70-72; 28. Лисенко-Днестровский М. Первый выпуск // Музыкальная жизнь. – 1981. – № 2. – С. 5; 29. Лисенко М. Пути формирования развития инструментальных ансамблей и оркестров народных инструментов на Украине: Автореф. дисс. ... канд. искусствоведения: 17.00.03 / Ленинг Р. Гос. ин-т театра, музыки и кинематографии. – Л., 1977. – 11 с.; 30. Марцинковский С. Концертна практика: проблеми і розвиток // музика. – 1983. – № 6. – С. 19; 31. Марцинковский С. Яким бути оркестрові? // Музика. – 1987. – № 2. – С. 13-14; 32. Мацеевский И. Народная инструментальная музыка как феномен традиционной культуры. Общетеоретические проблемы: Автореф. дисс. ... д-ра искусствоведения: 17.00.02. / ЛГИ театра, музыки и кинематографии им. Н.К.Черкасова. – Л., 1990. – 47 с.; 33. Музыкальный энциклопедический словарь / Гл. ред. Г. Келдыш. – М., 1990. – 672 с.; 34. Незовибатько О. Ознайомлення з музичними інструментами та організація інструментальних ансамблів. – К., 1966. – 79 с.; 35. Носов Л. Василь Зуляк. – М., 1960. – 23 с.; 36. Пасічник Л. Академічне народно-інструментальне ансамблеве мистецтво України ХХ ст.: історико-виконавський аспект: Автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.01 / ЛДМА ім.М.В.Лисенка. – Львів, 2007. – 17 с.; 37. Пшеничний Д. Інструментовка для оркестру народних інструментів. – К., 1985. – 69 с.; 38. Ревуцький Д. Українські думи та пісні історичні. – К., 1919. – 300 с.; 39. Розумний І. Практичний посібник з диригування для середніх музичних закладів. – 2-е вид., скороч. і випр. – К., 1968. – 120 с.; 40. Сумцов М. Українські співці й кобзарі. – Харків, 1910. – 19 с.; 41. Трофимчук О. Темброва еволюція в українській народно-оркестровій музиці: Дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03. – К., 2007. – 200 с.; 42. Хоткевич Г. Музичні інструменти українського народу. – Харків, 1930. – 288 с.; 43. Черкаський Л. Українські народні музичні інструменти. – К., 2003. – 264 с.; 44. Юцевич Є., Безп'ятов Є. Оркестр народних інструментів. – К., 1948. – 114 с.; 45. Ященко Л. Державна заслужена капела бандуристів Української РСР. – К., 1970. – 84 с.

О.П. Коляструк

ДІЯЛЬНІСТЬ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ В ОЦІНЦІ ЗАРУБІЖНИХ ДОСЛІДНИКІВ

Дослідження новітньої історії України на сьогоднішній день є об'єктом зацікавлення не лише українських дослідників. Тема побудови демократичного суспільства в Україні цікавить також багатьох іноземних науковців.

Вивчення суспільних процесів, які відбувалися в Україні під час переходу від тоталітарного режиму до демократії, дозволяє зарубіжним науковцям скласти певну картину про те, що являє собою наша держава сьогодні. Їх дослідження вмотивовані не тільки пізнавальним інтересом, а й необхідністю перевірки сучасних концепцій транзитології від авторитарно-тоталітарних режимів до суспільств демократичного характеру. З іншого боку, зарубіжні дослідження новітньої історії України мають велике значення для українських істориків, оскільки дають їм змогу ознайомитися із зовнішнім, дистанційованим поглядом на ті події, які вони, власне, пережили самі. Але найголовнішим, на нашу думку, є те, що діалог із зарубіжними істориками уможливує ознайомлення й подальше застосування новітніх методологічних підходів в оцінюванні недавньої вітчизняної історії, розширює діапазон бачення проблеми і сприяє використанню нового дослідницького інструментарію, необхідного для критичного осмислення історії України.

Напрацювання зарубіжних дослідників можна виділити в окрему групу історичних досліджень, серед них є праці як загальноісторичного змісту про Україну початкової доби незалежності, так і спеціально присвячені Верховній Раді України. Серед перших варто відзначити працю канадського історика Б.Гарасиміва «Посткомуністична Україна»¹. У комплексному дослідженні, присвяченому висвітленню різних аспектів історії України у новітні часи, належну увагу приділено й історії Верховної Ради України.

У дослідженні англійського науковця Ендрю Вілсона «Українці: несподівана нація»² питання сучасного державного будівництва та інституціоналізації владних структур розглянуто крізь призму

націотворення на загальних принципах демократизації суспільного життя в Україні.

У 1998 р. у США вийшла збірка наукових статей «Сучасна Україна. Динаміка пострадянських трансформацій» за загальною редакцією американського історика Тараса Кузьо. До неї увійшли праці американських, англійських та українських істориків. Збірка складається з п'яти розділів, присвячених проблемам національного та державного будівництва в Україні, національної ідентичності та регіоналізму, політики та громадянського суспільства, економіки, зовнішньої політики та оборони.

Для нас найважливіше значення мають статті, присвячені аналізу парламентських виборів 1994р., зокрема, розвідка Сари Бірч «Формування партійної системи та поведінка виборців в Україні під час парламентських виборів 1994р.»³. У ній авторка піддає аналізу різні аспекти впливу на прийняття рішення виборцями регіональних, економічних, соціальних чинників. Вона зауважує на рівні освіченості громадян, як одному з головних факторів здійснення волевиявлення виборцями. Окрему увагу С.Бірч звернула на процеси, які супроводжували становлення багатопартійної системи в Україні, на роль партій у політичному житті країни, аналізує плюси й мінуси виборчої системи стосовно політичного представництва партій в парламенті.

У статті «Політика творення Конституції в Україні»⁴ дослідниця К.Вольчук аналізує процес підготовки та прийняття Конституції в Україні. Вона детально розглядає проекти Конституції, підготовлені на початку 90-х рр. На окрему увагу заслуговує її оцінка діяльності Верховної Ради і Президента України під час вироблення Конституції, їх співпраця та протистояння, відстоювання різних моделей облаштування державного життя.

Український дослідник В.Хмелько й англійський історик Е.Вілсон на основі даних соціологічних досліджень, проведених після референдуму 1991 р. та парламентських виборів 1994 р., здійснили аналіз впливу на голосування факторів регіональної приналежності виборців і відобразили це у статті «Регіоналізм, етнічні та лінгвістичні розколи в Україні»⁵. Передусім вони звернули увагу на такі важливі фактори у формуванні волевиявлення виборців, як мовний і релігійно-конфесійний.

Варто також відзначити статтю Сольчаника⁶, в якій автор головну увагу зосередив на ролі незалежної України у системі Європейської безпеки. Водночас дослідник аналізує структуру Верховної Ради України, поділ її на лівих, правих і центристів, прогнозує вплив такої структуризації на політичну ситуацію в країні.

Серед ґрунтовних монографій слід відзначити праці англійських авторів: Катарини Вольчук «Формування України. Конституційна політика формування держави» (Будапешт, 2001)⁷ та Сари Вітмор «Державне будівництво в Україні (Український парламент, 1990-2003)» (Лондон, 2004)⁸. Це перші фундаментальні дослідження з історії формування конституційних засад незалежної України та діяльності її нового парламенту. Названі праці ґрунтуються на серйозному документальному фундаменті – обидві дослідниці працювали в незалежній Україні з офіційними документами, вони взяли інтерв'ю у провідних політиків того часу, використали українську й зарубіжну публіцистику того часу.

К. Вольчук розглядає український парламент як одну зі складових інституціалізації української держави й визначає його як головний чинник суспільно-політичних процесів кінця ХХ – початку ХХІ ст. У її книзі простежена динаміка державотворчих процесів, піддано глибокому аналізу перебіг конституційного процесу у 1990-2000 рр. Автор поставила перед собою завдання дослідити, як склались основні передумови для розвитку української державності, що стало основою для вибору політичної моделі розвитку країни та у який спосіб відбувався цей вибір.

Основні моменти, які були вирішальними під час творення нової держави, автор розглядає через призму конституційного процесу в Україні. Вона доводить, що саме процес прийняття Основного закону новими державами Центральної та Східної Європи закінчив період комуністичного тоталітаризму, в якому конституції мали лише символічний характер у галузі прав людини й особистих свобод.

У новоутворених державах, в тому числі й в Україні, конституція не є суто декларативним документом, що закріплює основні правила існування держави, вона є генеральним планом для функціонування країни загалом. Тому під час процесу її вироблення перед учасниками цього процесу стоїть завдання виписати Основний закон таким, щоб він відповідав інтересам більшості населення країни. Як справедливо зазначає автор, досягти цього в умовах України було вкрай важко.

Проаналізувавши хід подій напередодні проголошення незалежності України, автор констатує, що ця подія була бажаною і ніким не заперечувалась (як правими, так і лівими), втім, слід пам'ятати, що прихильники різних політичних сил вкладали різний зміст у незалежність і по-різному бачили

майбутнє України. Тому конституційний процес породив протистояння між різними політичними групами, які були скріплені різними поглядами на українську історію та майбутнє України. Концепції облаштування країни, що їх відстоювали різні політичні групи, піддані у монографії детальному аналізу, починаючи від моделі державного устрою до ідеологічних засад політичних течій.

Для того, щоб показати всю унікальність конституційного процесу в Україні, автор розкриває основні, на її думку, проблеми, що мали б проілюструвати особливості державотворення в Україні. Серед них, по-перше, сам акт проголошення незалежності як ключова подія, що сталась внаслідок не тільки об'єктивних причин, а й за сприятливого збігу суб'єктивних факторів. По-друге, політичні обриси й перспективи нової України значною мірою зумовили впливовість комуністичної еліти (як її ортодоксально налаштована частина, так і модернізована в роки перебудови), яка змогла зберегти у своїх руках достатньо владних важелів. Тривала чинність Конституції 1978 р. вже після проголошення незалежності (нехай і з певними поправками і змінами) яскраво відбивала питому вагу і впливовість комуністичних і прокомуністичних сил у владних інститутах.

В аналізі дослідниці виразно простежено третю проблему державотворчої динаміки в Україні. Вона вважає, що через невиробленість єдиної моделі розвитку країни на середину 1990-х рр.(парламентські вибори 1994 р.) політичні сили, задіяні у процесі творення нової Конституції, мали значні розбіжності у поглядах відносно економіки, соціальної сфери, політичної системи тощо. Значна частина часу й зусиль була витрачена учасниками конституційного процесу на пошук спільного компромісу, який би дав змогу виробити нову Конституцію, яка задовольнила б більшість.

Англійська дослідниця глибоко проаналізувала розстановку політичних сил у Верховній Раді України по завершенню виборів 1994 р. Вона акцентувала увагу на аналізі програмних тез лівих, правих і центристських фракцій у парламенті стосовно Конституції. Не менше уваги приділено розгляду президентської концепції Конституції. Автор твердить, що саме через те, що позиції правих, центристів і президента у багатьох питаннях були подібними, і сталося так, що вони виступили союзниками у конституційному процесі. Можна вважати, що наукове дослідження К.Вольчук на високому теоретичному рівні розкриває причини конфліктності виконавчої й законодавчої влад в Україні, виявляє витоків суперечності їх протистояння, водночас показує можливості і шляхи досягнення порозуміння між ними.

Праця С. Вітмор присвячена діяльності Верховної Ради України на новітньому етапі. Своє дослідження про український парламент 1990-2003 рр.С. Вітмор розпочинає з окреслення, так би мовити, стартових умов початку діяльності Верховної Ради України після проголошення незалежності. Вона наголошує, що Верховну Раду першого скликання було обрано у ході виборів, які не можна повною мірою назвати демократичними. По-друге, новий парламент – Верховна Рада України – замінювала Верховну Раду УРСР, успадковуючи її місце у системі владних інститутів радянських часів, відповідно, і поле її діяльності задавалось старими стандартами номінального законодавчого органу. Натомість перед новим парламентом стояли завдання конструювання нової незалежної держави. Зрозуміло, що з цим завданням впоратися повною мірою їй було нелегко.

Проголошення незалежності України відкрило для Верховної Ради новий етап в її історії, який вона фактично розпочала з чистого аркуша. Найголовнішим завданням парламенту стало формування в Україні органу представницького органу влади, який би забезпечив існування демократії. Верховна Рада опинилась у такій ситуації, коли вона формувала владу в країні та водночас формувалась сама.

З огляду на це, С. Вітмор приділила багато уваги становленню та розвитку внутрішніх парламентських інституцій: депутатських груп і фракцій. На її думку, через вивчення фракцій і груп можна, по-перше, чітко визначити політичний спектр парламенту; по-друге, фракції та групи виявляють уподобання депутатів, обраних за мажоритарним принципом; по-третє, становлення внутрішніх інститутів парламенту дає нам змогу оцінити загальний рівень розвитку Верховної Ради як законодавчого органу⁹.

С. Вітмор суголосна з К. Вольчук у тому, що конституційний процес та історія стосунків між Президентом і Верховною Радою – один з найголовніших аспектів, які визначили політичну історію України на новітньому етапі. Вона вважає тиск Президента на роботу парламенту одним з найголовніших факторів, які визначали його роботу та структуру. Прийняття Конституції України супроводжувалось наростанням протистояння між Верховною Радою та президентом України через намагання кожної сторони збільшити власні повноваження й визначити політичну систему України. У результаті конституційний процес закінчився ухваленням Конституції, яка не задовольнила повною мірою як головні сили в парламенті, так і президента. Не були чітко визначені повноваження

законодавчої й виконавчої гілок влади. Спірні питання про прерогативи парламенту та президента скоріше призвели до прийняття компромісного рішення, яке в умовах дуже хиткого балансу сил між президентом і парламентом не тільки не вирішило всіх суперечливих питань, але й заклало ґрунт для майбутніх непорозумінь. Поступово парламент став ареною для вирішення суперечок між законодавчою й виконавчою владою або між гілками останньої.

Суперечності між виконавчою й законодавчою владою виникли через неоднорідний і непослідовний розвиток парламенту, який виявився надміру чутливим до зовнішніх впливів. Але якщо ми говоримо про один з визначальних зовнішніх чинників впливу на парламент (в особі президента України), то потрібно зауважити, що досвіду інституту президентства в Україні бракувало так само, як досвіду парламентаризму. Боротьба адміністрації президента за контроль над парламентом була швидше природною реакцією слабкої «неінституціалізованої» президентської влади у боротьбі за пріоритет чи гегемонію. Якщо автор вказує на те, що частина депутатів парламентських груп і фракцій ставила свої бізнесові інтереси вище політичних, то те ж саме можна було помітити в оточенні президента, який також виявився чутливим до впливу «зовнішніх» факторів.

Отже, зарубіжні дослідники вже присвятили історії Верховної Ради України значну увагу, їх висновки враховують українські історики.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Narasymiw B. Post-Communist Ukraine. – Edmonton. – 2002; 2. Вілсон Е. Українці: несподівана нація. – К., 2004; 3. Birch S. Party system formation and voting behavior in the Ukrainian parliamentary elections of 1994// Contemporary Ukraine. Dynamics of post-soviet transformation. – P.139-160; 4. Wolchuk K. The politics of Constitution making in Ukraine // Contemporary Ukraine. Dynamics of post-soviet transformation. –P.118-139; 5. Khmelko V., Wilson A. Regionalism and ethnic and linguistic cleavages in Ukraine // Contemporary Ukraine. Dynamics of post-soviet transformation. – P.60-80; 6. Solchanyk R. The post-soviet transition in Ukraine: Prospects of stability // Contemporary Ukraine. Dynamics of post-soviet transformation. –P.17-41; 7. Whitmore S. State building in Ukraine (Ukrainian Parliament, 1990-2003). London, New-York: Routledge Curson Taylor &Francis group, 2004. – 222 p.; 8. Wolchuk K. The moulding of Ukraine. The constitutional politics of state reformation. – Budapesht, 2001. – 315p.; 9. Коляструк О.П. Діяльність депутатських груп та фракцій Верховної Ради України другого скликання у 1994-1998 рр.// Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. – Серія: Історія. – Вінниця, 2006. – Вип.10. – С. 202-207.

Л.І. Лавріненко

РОЗВИТОК НАУКОВО-КРАЄЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ІСТОРІЇ МЕДИЦИНИ ЧЕРНІГІВЩИНИ (1918 – 2006 РР.)

Краєзнавча робота – це важлива й невід’ємна частина діяльності наукових, освітніх, культурологічних установ. Вона сприяє найповнішій науковій реконструкції на мікрорівні історії регіону як невід’ємної складової загальноукраїнського історичного процесу. Крім того, краєзнавчі дослідження містять великий ресурс збереження і зміцнення історичної пам’яті українства. Свого часу слушно зазначав відомий український поет М. Рильський: «Хто не знає свого минулого, той не вартий свого майбутнього, хто не шанує видатних людей свого народу, той сам не годен пошани». Отже, сьогодні залишається нагальним удосконалювати методологію краєзнавчого пошуку, знаходити наукові інструменти її виявлення, систематизації різного походження матеріалів краєзнавчого характеру.

У центрі краєзнавчих досліджень на Чернігівщині була обласна наукова медична бібліотека. Ця робота нею була започаткована в 1957 р. за ініціативою директора Матвія Дулі.²⁰

Працівники бібліотеки поставили завдання в історичному розрізі прослідкувати й відобразити зміни, що відбулися в медицині Чернігівщини в історичній ретроспективі, виявити діячів, що зробили вагомий внесок у розвиток медичної науки, відобразити процес розвитку медичної науки й практики.¹⁰

Робота установи в цьому напрямку поділялась на кілька взаємозв’язаних і послідовних етапів: на першому – вивчалася робота сільських бібліотек, книгозбірень освітніх, духовних закладів, формувався колектив пошуковців-краєзнавців; на другому – проводилась робота щодо залучення колективів медичних закладів до комплексних історико-медичних досліджень. Унаслідок цього до роботи долучилось 43 лікувально-профілактичні заклади області; на третьому етапі працівники бібліотеки провели роботу щодо систематизації, узагальнення історико-медичної роботи з виокремленням певних періодів; на четвертому – працівники апробували різні методики обробки